

ALİ HAYDAR HAKSAL'IN SANAT YAKLAŞIMINDA DİRİLİŞ DÜŞÜNCESİ VE YERLİ DÜŞÜNCE

Mehmet ÖZGER*

Özet

Ali Haydar Haksal, 80'li yıllardan beri öyküye ve dergiciliğe hayatını adanmış bir sanatçıdır. Haksal'ın edebiyat dünyasında tanınması *Mavera* dergisinde öykülerini yayımlamasıyla başlamıştır. Sanatçının ruh dünyasına etki eden, temelde bir, fakat bazı yönelimler ve ifade ediş bakımından birbirinden ayrılabilen iki yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlar; Sezai Karakoç'un "Diriliş düşüncesi" ile Nuri Pakdil'in "yerli düşünce" olarak adlandırdığı yaklaşımlardır.

Anahtar Kelimeler: Ali Haydar Haksal, Sanat Yaklaşımı, Diriliş Düşüncesi, Yerli Düşünce

ALİ HAYDAR HAKSAL'S VIEW OF REVIVAL AND DOMESTIC CONCEPT IN THE APPROACH OF ART

Abstract

Ali Haydar Haksal is an artist who has dedicated his life to story and leather trade since 80s. Haksal's visibility in the world of literature started with his publishing his stories in *Mavera* magazine. There is basically one, however are two approaches which can be distinguished from each other in terms of certain orientations and expression that influence the spiritual world of the artist. These approaches are Sezai Karakoç's concept of Revival and the approach which Nuri Pakdil calls as "domestic concept".

Keywords: Ali Haydar Haksal, Approach of Art, Concept of Revival, Domestic Concept

Giriş

Ali Haydar Haksal, 1951 yılında Bingöl'e bağlı Yayladere ilçesinin Hasköy köyünde doğmuştur. Muhafazakâr bir aileden gelen Haksal, ilk eğitimini babasından almıştır. Babası Mustafa Celaledin, hem kendi köylerinin imamı hem de eğitmenidir.

Dedesi İsmail Hakkı Efendi ise Bingöl'de tanınan önemli bir âlimdir. Medrese ve tasavvuf geleneğini kendisinde mezcetmiş bir düşünce adamı olarak yaşadığı çevrede toparlayıcı bir etkiye sahiptir. Haksal'ın babasının erken yaşta vefatı üzerine İsmail Hakkı Efendi'nin öğrencileri ve Ali Haydar Haksal'ın dayıları aileye sahip çıkmıştır.

* Yrd. Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Babasının erken vefatı sebebiyle ailenin yükünü omuzlamak zorunda kalan yazar, öğrenimine geç başladığı için on yedi yaşında iken 1968 yılında, Elazığ İmam Hatip Lisesi'nin orta bölümüne başlar. Okula başlayabilmesi özel izinle gerçekteşir. Haksal'ın dayısı ve dedesinin bazı tanıdıkları araya girmek suretiyle valilikten izin alırlar.

Hayatının dönüm noktası da bu okulda okuduğu zamanlara denk gelir. Geleneksel İslam anlayışı ile yetişen Haksal, ortaokula başladığı zaman dönemin siyasi ve sosyal çalkantılarıyla yüzleşmek durumunda kalır. 1968 senesi bu yıla bir kuşağa ad olan 68 Kuşağı'nın yani Sol düşünceinin revaçta olduğu yıllardır. Haksal, aileden ve dedesinin çevresinden aldığı eğitimle Sol düşünce ve edebiyat geleneğinden uzaktır. Buna rağmen o dönem gerek edebiyat dünyasında gerekse yayıncılık faaliyetlerinde faal olan *Varlık* dergisi ve Varlık Yayınları'ndan çıkan kitapları okur. Dönemin revaçta olan öykücülerini de okumayı ihmal etmez. Buna rağmen toplumcu gerçekteşi akım ve akımın yazarları Haksal'a pek gerçekteşi gelmez, çocukluk ve gençliğinin bir bölümünü köyde geçirmiş bir insan olarak toplumcu gerçekteşi yazarların ideolojik tutumundan dolayı köyün gerçekteşlerine uzak eserler verdiği kanaatinde-dir.

Aynı yıllarda ortaokulda Türkçe öğretmeni olan Kemal Dünder, Haksal'ı *Hisar* dergisinin ve yayınlarının satıldığı bir kitabevine götürür. *Hisar* dergisi ve çevresinin dergilerini ve kitaplarını okumakla birlikte bu çevre ona pek de uygun gelmez. Sonrasında yine aynı yıllarda Hareket dergisi çıkmaktadır. Yazar, Hareket dergisine bir mektup gönderir, dergi yönetimi de ona bir koli dolusu dergi gönderir. Yayınevinin birkaç kitabını da alır ve okur. Dergide öykü ve şiire fazla yer verilmemesi Haksal'ın bu çevreye de fazla ısınmamasına sebep olur.¹

Ortaokul yıllarında okumaya büyük bir açlık duyan Haksal, okulda Türkçe öğretmenlerinden İbrahim Soysal'ın kendisini yönlendirmesiyle İslam Kitabevi'ne devam etmeye başlar. Öğretmeni ona ilk gidişlerinde Necip Fazıl ve Sezai Karakoç'un kitaplarını ve *Diriliş* dergisini aldırır. Sonrasında yazar, Nuri Pakdil'in *Batı Notları* ve *Biat*; Rasim Özdenören'in *Çok Sesli Bir Ölüm* ve *Çözülme* adlı öykülerini; Cahit Zarifoğlu'nun *Yedi Güzel Adam* ve *İns* adlı kitaplarını; Erdem Bayazıt'ın *Sebeb Ey* adlı şiir

1 Ali Haydar Haksal, "Yazı Hayatımın İlk Yılları", *Yazma Hikâyeleri*, Editör: Duran Boz, Hangar Kitap, Ankara, 2013, s. 36-40.

kitabını ve Akif İnan'ın *Hicret* adlı şiir kitabını okur.² Haksal, kendi aile yapısı ve ruh dünyasına yakın olan bu kitapları sadece birer okuma metni olarak değil, yazmak için birer örnek metin olarak görür. Şiir yazacaksa Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt ve Akif İnan şiirleri; öykü yazacaksa Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu hikâyeleri örnek metin ve model olarak önünde durmaktadır.

Ortaokul ve lise yılları bu yazarların ve *Diriliş ve Edebiyat* dergisinin izleğinde sürer. Lise yıllarında çevresinde gördüğü her türlü kültürel etkinliğe katılan Haksal, o yıllarda amatör bir tiyatro ekibinin de içinde bulunur.

Liseyi bitirdiğinde 1975 yılında çevresi tarafından köyünde imamlık yapması yönünde beklentiler vardır. Üstelik imam olarak ataması da yapılır ancak Haksal, üniversite okumak istemektedir. Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde yüksek öğrenime başlar. Üniversitede hem siyasi faaliyetlerde bulunur hem de okumalarına devam eder. Bu dönemde Arif Ay, İbrahim Demirci, İlhami Çiçek, Mehmet Kahraman, Âlim Kahraman gibi edebiyat dünyasına yeni giren genç yazar ve şairlerle tanışır. Haksal bazı şiir, öykü ve denemelerini *Yeni Devir* gazetesinin kültür sayfasına Yasir Vurgun ve Mahmut Mustafaoğlu müstearlarıyla gönderir. Bu gazetede "Batı'nın Ölümü" adlı denemesine Nuri Pakdil'in değini yazması Haksal'ı cesaretlendirir. Sıkı bir okuma ve yazma döneminden sonra üniversite yılları biterken Haksal'ın elinde bir öykü ve bir de şiir dosyası vardır. Üniversite bittikten sonra İstanbul'a yerleşerek kardeşleri Ahmet Haksal ve Müstakim Haksal ile bir aile şirketi kuran Ali Haydar Haksal, yazı çalışmalarına hız verir. Ankara'ya giderek *Mavera* dergisinde Cahit Zarifoğlu'na dosyalarını takdim eder. Sonrasında bir mektupla kendisine hikâyelerinden beş tanesinin *Mavera* dergisinde yayımlanacağını haber veren Zarifoğlu böylece Ali Haydar Haksal'ı öykü yazmaya yönlendirmiş olur.³

Mavera, Yedi İklim, Yönelişler, Edep, Türk Dili, Kayıtlar, Yeni Devir ve Milli Gazete gibi dergi ve gazetelerde ürünleri yayımlanan yazar, 1987

2 Ali Haydar Haksal, "Kendimi İlk Fark Edişim", *Okuma Hikâyeleri*, Editör: Duran Boz, Hangar Kitap, Ankara, 2013, s. 36-40.

3 Mehmet Özger, *Ali Haydar Haksal Öykücülüğü ve Romanlığı*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 30.

yılında Cahit Zarifoğlu'nun yönlendirmesiyle Âlim Kahraman, Osman Bayraktar, Hasan Aycın ve başka bazı arkadaşlarıyla birlikte *Yedi İklim* dergisini çıkarmaya başlamış, bugüne kadar derginin sahipliğini ve yazı işleri müdürlüğünü üstlenmiştir.

Öykü ve romanlarıyla muhtelif ödüller alan yazarın on dört öykü kitabı, bunların dışında yirmiden fazla anlatı, roman, inceleme ve deneme kitabı yayımlanmıştır.

1. Diriliş Düşüncesi

Diriliş düşüncesi Sezai Karakoç'un 1960 sonrasında şekillenen sistematik düşünce yapısının adıdır. Karakoç, üstat olarak kabul ettiği Necip Fazıl'ın Büyük Doğu düşüncesine eklenilebilecek Diriliş düşüncesini Necip Fazıl'dan daha farklı bir çizgiye oturtur. Necip Fazıl ve Mehmet Akif, Cumhuriyet'le birlikte değişime uğrayan toplumsal yapıyı İslam düşüncesi çizgisine yaklaştırmak adına kendi dönemlerinde büyük bir gayret göstermişlerdir. *Sebilürreşad*, *Sırat-ı Müstakim* Akif'in İslam düşüncesini ve değişen toplum karşısında duyduğu kaygıyı ortaya koymak için çıkardığı dergilerdir. Şüphesiz Akif ve çıkardığı dergiler Kurtuluş Savaşı döneminde topluma istikamet vermek ve ümmetin kurtuluşu adına önemli bir görevi yerine getirmiştir. Necip Fazıl'ın çabaları da yabana atılmayacak denli önem arz etmektedir. O da İslam düşüncesi ve medeniyetinin fütursuzca yok edildiği, yok sayıldığı bir dönemde büyük bir cesaret örneği olarak İslami değerlere sahip çıkmış, modern dönemde muhafazakâr kimliği ve edebiyatı savunmak için edebiyatın muhtelif alanlarında eserler ortaya koymuştur. Ne var ki dönemin siyasileri Necip Fazıl'ı bir tehlike olarak addetmişlerdir. Şair diğer muhalifler gibi çoğu zaman olumsuzluklarla mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Sezai Karakoç, üstat olarak kabul ettiği Necip Fazıl'ın yolundan gitmekle beraber kendine has bir çizgi oluşturmuştur. Necip Fazıl'ın birçok eserinde görülen millet vurgusu, Karakoç'ta ümmet vurgusuna dönüşmüştür. Necip Fazıl'ın temel düşüncesini ortaya koyduğu *İdeologya Örgüsü* adlı eserinde Büyük Doğu'nun coğrafi anlamdaki sınırlarını Avrasya olarak belirtmesine karşın uygulamada sürekli Anadolu eksenli kalan yaklaşımı Karakoç'ta bütün İslam coğrafyasına dönüşür. Necip Fazıl, fevri bir kimliğe sahip bir sanatçı olarak kendi döneminde gerçekleşen birçok yanlış uygulamaya anında cevap vermiş, toplum da

onu bir halk kahramanı gibi görmüştür. Oysa Karakoç, daha dingin bir yaklaşımla meseleleri enine boyuna düşünerek kapsamlı bir düşünce geliştirmeye çalışmıştır. Bireyle başlamak kaydıyla toplumu, siyaseti, sanatı ve edebiyatı İslam düşüncesi ile diriltmeyi amaçlamıştır. Bunun için *Diriliş* dergisini çıkarmış ve *Diriliş* düşüncesi eksenli denemeler kaleme almıştır. Sezai Karakoç şiiri de İslam estetiği ve geleneğin modern bir form içinde yeniden terennümüdür. Şeyh Galip'in, Gazali'nin, Akif'in, Fuzuli'nin, Mevlana'nın sesi yankılanır onun şiirlerinde.

Sezai Karakoç, sadece geleneği ve İslam estetiğini şiirinde işlememiş aynı zamanda yazdığı denemelerde İslam estetiğinin temel dinamiklerini de ortaya koymuştur. Dönemin kanon edebiyatına dönüşen toplumcu gerçekçi edebiyat algısına karşı İslam estetiğini öne çıkarmıştır. Marksist ideolojiye yaslanarak oluşturulan toplumcu gerçekçi edebiyat, edebî eserlerde metafizik ve soyut düşünceyi lanetli kavramlar gibi dışlamıştır. Oysa İslam estetiğinin temel dinamiğini metafizik düşünce ve soyutlama oluşturur. Karakoç, bu kavramların tabiri caize haysiyetini korumak adına *Edebiyat Yazıları I* adlı eserinin ilk yazısında bu kavramları esas alır. Yazının adı: "Kavramlar ve İlkeler: Metafizik- Soyut- Diriliş Somutlaması" dir.⁴

2. Yerli Düşünce

Yerli düşünce, Nuri Pakdil ve genelde *Edebiyat* dergisinin temel düşüncesi ve derginin varoluş gayesi olarak tezahür etmiştir. 1969 yılında derginin ilk sayısında Nuri Pakdil'in kaleme aldığı "Edebiyat Dergisi Çevresinde" adlı yazıda Pakdil, *Edebiyat* dergisinin gayesini şu cümlelerle ifade etmiştir: "1969'da M. Akif İnan, Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt'la birlikte Edebiyat dergisini çıkarmaya karar verdiğimizde, bizi bu girişime zorlayan etken aslında tekti: Ülkü olarak Batıcılığı seçmediğimizi, yalnızca yerli düşünceye bunun tüm değer yargılarına bağlı olduğumuzu söylemek. Bir ulusu, olumlu ya da olumsuz yönde oluşturan gücün, o ulusun edebiyatı olduğuna inanıyoruz. (...) Çağdaş Türk Edebiyatı, yerli düşüncenin kaynaklarına yönelinmeden, özgün eserler koyamamıştır ortaya. Son elli yılın özgün eserleri, yerli düşünceyle canlı bir alışverişe giren sanatçıların eserleridir. M. Akif İnan'ın denemeleri, Rasim Özdenören'in hikâyeleri, Erdem Bayazıt'ın şiirleri, benim yazdıklarım, arkadaşlarımızın şiirleri, hikâyeleri, denemeleri; yani Edebiyat dergisi bütüncük, bu

4 Sezai Karakoç, *Edebiyat Yazıları I*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1997, s. 7.

yaklaşım içinde değerlendirilmelidir.”⁵ Nuri Pakdil de Sezai Karakoç gibi adına “yerli düşünce” dese de İslam düşüncesini terennüm etmektedir. Pakdil, bir tek amaçlarının olduğunu söyler: “Ülkü olarak Batıcılığı seçmediğimizi, yalnızca yerli düşünceye bunun tüm değer yargılarına bağlı olduğumuzu söylemek.” Buna göre yerli düşünceyle Nuri Pakdil’in kastettiği, Batı karşıtı bir tavır esas olmak kaydıyla, İslam düşüncesi ve İslam düşüncesi etrafında gelişmiş olan medeniyet, edebiyat, mimari, müzik vb. alanlarda yerliliği öne çıkarmaktır. Sezai Karakoç’un da Nuri Pakdil’in de temel vurgusu Batı eksenli bir düşünce ve edebiyatın yerine İslam düşüncesi eksenli bir medeniyet ve edebiyat tasavvuru ortaya koymaktır. Nuri Pakdil, Sezai Karakoç’tan farklı olarak Cumhuriyet’le birlikte ortaya çıkan dilde sadeleşme ya da Öztürkçecilik anlayışına yakın bir dil geliştirir. Özellikle Marksist edebiyatçıların kullandığı emek, sermaye karşıtlığı, devrim, önder, olanak gibi yeni kelimeleri kullanarak bu kelimelerin içini yerli düşünce ile doldurur. Farklı bir bakış açısı ve yaklaşım sergiler. Dildeki bu farklı tavrı çoğu zaman muhafazakâr kimseler tarafından eleştirilse bile ciddi bir farkındalık yarattığı da yadsınamaz.

3. Ali Haydar Haksal’ın Sanat Yaklaşımı

Haksal, Sezai Karakoç ve Nuri Pakdil izleğinde sürdürdüğü okumalarından sonra rol model olarak iki sanatçıyı almıştır. Elbette, Cahit Zarifoğlu’nun özellikle *İns* adlı öykü kitabı ve Necip Fazıl öyküleri de yazar için tamamlayıcı nitelikte metinler olmuştur. Haksal da öncüler gibi sanata yaklaşırken yerli düşünceye ruhunu veren İslam düşüncesinden etkilenmiş ve ürünlerini ortaya koyarken bu izlekte eserler vermiştir.

Ali Haydar Haksal’ın *Öykü Ağacı* adlı kitabı yazarın öykü ve genel olarak sanat görüşünü dillendirdiği bir metindir. “Güzellik Duygusu” adlı yazısında yazar, “Allah güzeldir, güzeli sever” hadisi ile başlar. Bu hadis İslam sanatının temel ilkesidir. Sanat ve özelde edebiyat güzellik kavramını ilke edinmiştir. İslam sanatı ise asıl güzel olanın Allah olduğu ve insandaki güzellik duygusunun kaynağının Allah olduğunu vurgular. Dolayısıyla Batı eksenli bir yaklaşımda güzellik (Modern Batı özelinde) dünya eksenli algılanırken İslam dünyasında Allah eksenli algılanmaktadır. Haksal da varlığa ve eşyaya bakarken Allah’ın

5 Akt. Duran Boz, *Edebiyat ve Medeniyet Yorumcusu Akif İnan*, Öncü Basımevi, Ankara, 2013, s. 20.

güzelliği ekseninde bakar: “Gözün kendisi Hakikatle buluşmadıkça ne söylene boş bir sözden ibaret. Onu anlamam için etrafıma dikkat ve hayret gözüyle bakmam gerekiyor. Efendim, dört hâlle gördüğü güzel gerçekliğini yaşadığını bile söyleyememişti. Musa peygamber, cemalin peşindeydi, çünkü ona âşıktı. Cansız bir varlık olduğu söylenen dağın gözlerinin önünde kar gibi eriyişinin hayret ve dehşet anını yaşadı. Bu, beni de dehşete düşürüyor. Güneşe ne karanlık ne de kar dayanıyor. Bir anda kendimi; Efendimin ve Musa peygamberin eteklerine tutunmuş olarak görüyorum.”⁶ Ali Haydar Haksal, sanatın kaynağı olarak Allah’ı gördükten sonra, Hz. Muhammed ve diğer peygamberleri de hayret ve dehşet anlarını yaşamış fakat bunları anlatamamış kişiler olarak kabul ederek sanatı bir hayret durumu olarak gösterir. Bu azamet karşısında sanatçı, hayret duygusuyla kalakalır. Sanatçının yücelik karşısında duyduğu hayretin sanata yönelme gerekçesi olarak algılanabilir. Nitekim Kant’ın estetik yaklaşımında da benzer bir yücelik duygusunun etkisiyle sanata yönelme söz konusudur.

Hayret penceresinden varlığa bakan sanatçının göreceği, alışlagelmiş tek boyutlu gerçeklikten farklı bir görüş olsa gerektir. Bakışın şekli hayret de olsa yine bunu sanatçı özne algılayacaktır, dolayısıyla sanatçı özne bir üst varlık dünyası olan metafizik âlemi kendi duyusu, bakışı, imgelem gücü kadar aktarabilir. Metafizik âlemi okuyucuya aktarmak ya da kişinin hissettiği yoğunluğu aktarabilmesi imkânsız olduğu için bir gökyüzü derinliğine bakan ya da bir uçurumu seyreden bir insan olarak sanatçı sürekli kendi içine dönecek, kendi içinden gelen o bilinmez sese kulak verecektir. Bu sebeple Ali Haydar Haksal öykülerinde ben düşüncesi daha fazla göze çarpmaktadır: “Ruhumuz; insan olgusunun gerçekliğindeki bir bilinmezlik. Gizler içinde giz, gizlerden öte giz. Varlığımı bildiğimiz, algıladığımız, duyduğumuz bir iç ses. Cisminin dış sureti bendedir. Ben, dış suretimle bir bilinenim. İçimin coğrafyası sırlar hazinesi, bundandır ki bütünümler bir bilinmezlikler yumağıdır.”⁷

Haksal anlatılarında gerçek ve düş çoğu zaman bakışimli olarak işlenmiştir. Somut bir yapı birden soyuta açılan bir pencereye dönüşebilir. Düş ve gerçeklik, somut ve soyut çoğu zaman iç içe geçer. *Öykü Ağacı*’nın “Düş ve Gerçek” adlı bölümünde yazar şunları söylemiştir: “Zamanın

6 Ali Haydar Haksal, *Öykü Ağacı*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 38.

7 Ali Haydar Haksal, *Öykü Ağacı*, s. 15.

rahmında olmak.Var olmayı bilmek. Ellerim ve ruhum camların saydamlığında, dünyayı gözlemliyorum. Soyut bir varlık gibi karanlığa dalmışım. Ötede bir şey var, bunu biliyorum, ama göremiyorum. Düşlerim, hayallerim ve hülyalarım beni alıp götürüyor. Bildiğim halde göremediğim şeylerin beni nasıl acımasız uyuttuğunu... Acımasız ve vahşi bir yalnızlıkta nasıl tükendiğimi. Yılları alıp götüreren bir çarktayım, geçmişime dönüp baktığımda bir düş aynasındayım. Bin yılları deviren bir dünyada, her şey bir kürenin döngüsünde ve karanlığında. Uzam bir sonsuzluk kapısı. Kimler geldi kimler geçti bu bilinmezlik yurdunda. Sonsuzluk hayali kuşatıyor ruhlarımızı.”⁸ Düş de gerçek de aslında sonsuzluk düşüncesine eklenilebilecek tarzda Haksal’ın sanat algısında yer edinmiştir. Düş ile gerçeği birbirinden ayırmak mümkün değildir yazarın algısına göre. Söz gelimi bazı öykülerinde görülen düşlerin sonra gerçekleştiği işlenmiştir. Yazarın kendi hayatında da düş ile gerçek birbirinin zıddı olmaktan çok birbirini tamamlayan parçalar olarak yer almıştır. Haksal’ın babasının vefatından sonra ailenin geçim problemi sebebiyle okuyamaz, o süreçte gördüğü bir rüyayı dayısı yorumlar ve onun büyük adam olacağını söyler. Oysa o süreçte okuma imkânı olmadığı gibi umut verecek küçük bir ışık bile yoktur.⁹

Metafizik ve soyut Ali Haydar Haksal’ın hem sanat görüşünün hem de öykülerinin temel mekanizması olarak görülebilir. *Rüya Rüya İçinde* adlı öykü kitabının ilk öyküsü “Ölünün Gözyaşları”nda okur belki bugüne kadar duyumsamadığını varoluşsal ve metafizik bir ürpertiye deneyimler. Çünkü mezarın içinde çürüyen bir beden ile yaşamın bütün müktesebatı çarpışır. Okur, büyük bir metafizik gerilimle karşı karşıya kalır. Bu metafizik gerilimi göstermek için metnin o bölümünü biraz genişçe aktarmak zorunluluğu doğdu: “Derin bir sessizlik. Sessizliğin sesi, inleyen bir ruh. Kafatasının etleri çürüyor, kemikleri çözülüyor adamın. Dişleri gevşiyor, dişlerinin araları açılıyor, göz çukurlarının boşluğu karanlık bir oyuk olarak ortaya çıkıyor, avurtlar kalmıyor, alın kemiği beyazlaşıyor, boyun kısmı bitiyor kuru ve ak pak bir kemik yığını beliriyor, saçların kimi toprağa düşüyor, kimi kafatasının üzerine yapıyor, toprağa ölü bir sessizlik karılıyor. Kemiklerin çözülme çıtırtıları duyumsanıyor. Beyin, bellek, onlarca yıllık geçmiş, çekilen acılar, ihanetler, dostluklar, sevgiler, hüznler, sevinçler, öfkeler, hırslar, azim

8 Age, s. 57.

9 Mehmet Özger, *Ali Haydar Haksal Öykücülüğü ve Romancılığı*, s. 124.

ve gayretler, gözlerdeki ıştıllar, gördüğü her şeyi içselleştiren, ardından beliren duygular, gözyaşları, iç sesler, beddualar, dualar, âhlar ve sınırsız anlar... Hemen hepsi göçüp gidiyor. Nereye gidiyor, bu bilinmezi anlamak güç. Âh derin bir acı gibi toprağı süzülüyor. Adamın yüz ve damak etleri dökülünce dişleri kocamanlaşıyor, o güzelim görüntünün yerine yeni bir görüntü beliriyor. Adam, gülümsüyor mu, hınç dolu bir bakış mı, işte bu seçilemiyor. Sadece sırttan dişler görünüyor. Dişlerin arasında öğütölmüş nice şeyler un ufak olup gidiyor. Söylenen şarkılar, türküler, nağmeler, ağıtlar, okunan şiirler, atılan söylevler, naralar, ilençler, çağrılar... Bu seslere şimdi kim kulak veriyor, kim dinliyor, kim duyuyor bu sesleri, olanlar nereye uçuyor, nerede yitiyor? Elbette onun da bir dinleyeni vardır diye düşünüyor bakıp da hüznölü dalan adam. Bay mı bayan mı, çocuk mu ergin mi, fark edilmiyor bundan sonra. Kurtçuklar tükettikleri etlerle birlikte, incemiş, yağlanmış yumuşacık toprağın üzerine düşüyorlar. Sessizliğin içinde bir sessizlik oluyor. Kurtçuklar yuvarlanıyor, sürünüyor, birbirlerinin üzerinden geçip gidiyorlar, kaynıyorlar. Kemiklerin çıtırtıları toprağı karılıyor. Her şey yerini bulacak, her şey yerli yerine oturacak. Onlar da yumuşacık toprağın üzerinde bedenlerinin kıvrımlarında gezinip duruyorlar. Her şeyin, herkesin bir görevi var. Bir başka kafatası bulmak için mi, kendi ölümleri için mi yol alıyorlar, bilinmiyor. Her beden kendi kurtçuğunu mu üretiyor, her beden yeniden kendi ölümünü mü hazırlıyor? Bu kurtçuklar bir başkasına mı ulaşacaklar, bu derin kuytuluga nasıl, nereye ve kime gidecekler?"¹⁰

Ali Haydar Haksal'ın evi Karacaahmet Mezarlığı'na bakar, birçok öyküsünde mezkûr mezarlığı dolaylı ya da doğrudan zikretmiştir. Ölüm ve dirim, mezarlık ve şehir, rüya ve gerçek ikilikleri metafizik gerilimin anlatılması için uygun karşıtlıklardır. Haksal da bu karşıtlıklardan yararlanarak anlatılarının temel mekanizmalarından birisini kurmuştur.

10 Ali Haydar Haksal, *Rüya Rüya İçinde*, Eşik Yayınları, İstanbul, 2010, s. 7-8.

5. Sonuç

İslam dūřüncesinin modern dōnemde farklı terennūmleri olan Sezai Karakoç'un "Diriliř dūřüncesi" ve Nuri Pakdil'in "yerli dūřünce"si kendilerinden sonra gelen nesiller için birer kılavuz olarak kabul edilmiştir. Gerek öykü ve roman türünde gerekse şiir türünde eser verecek nesiller, kendilerinden önce gelen, gelenek, İslam ve yerli dūřünce gibi kaygılar taşıyan bu öncü isimleri ve onların çabalarını gözden geçirmek zorunda kalacaktır. Ali Haydar Haksal da öncü isimlerin yolunu takip ederek kendine özgü üslup ve yaklaşımıyla Türk öyküsüne bugüne kadar on dōrt öykü kitabı ve dōrt roman hediye etmiştir. Haksal, iki büyük sanatçının izleğinde eserlerini ortaya koyarken dōnem için kanon hüviyeti taşıyan toplumcu gerçekçiliğe değil, İslam medeniyeti eksenli bir yaklaşıma yönelmiştir. Bunun sonucu olarak anlatılarının temel mekanizması olarak metafizik ve soyutlamayı esas almış ve anlatılarında gelenek, İslam medeniyeti ve yerli duyarlılığı işlemiştir.

KAYNAKÇA

- Boz, Duran, *Edebiyat ve Medeniyet Yorumcusu Akıf İnan*, Öncü Basımevi, Ankara, 2013.
- Haksal, Ali Haydar, "Kendimi İlk Fark Edişim", *Okuma Hikâyeleri*, Editör: Duran Boz, Hangar Kitap, Ankara, 2013.
- Öykü Ağacı*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- Rüya Rüya İçinde*, Eşik Yayınları, İstanbul, 2010.
- "Yazı Hayatımın İlk Yılları", *Yazma Hikâyeleri*, Editör: Duran Boz, Hangar Kitap, Ankara, 2013.
- Karakoç, Sezai, *Edebiyat Yazıları I*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1997.
- Özger, Mehmet, *Ali Haydar Haksal Öykücülüğü ve Romancılığı*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul, 2015.

